

ՀԱՂՈՐԴՈՒՄՆԵՐ

ՀԱՅԿԱՐԱՄ ՀԱԿՈԲՅԱՆ
ԵՊՀ

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՒ ԱՇԽԱՐՀԻԿ ԻՉԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՓՈԽՀԱՐԱՔԵՐՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐԿՏԱԿԱՐԱՆՅԱՆ ՍՈՏԵՅՈՒՄՆԵՐԸ

ՀՈԳԵՒՈՐ եւ աշխարհիկ իշխանությունների փոխհարաբերության խնդիրը կարեւորվել է բոլոր պատմական համակարգերում, հատկապես, հին եւ միջին դարերում, երբ կրոնը ժողովրդի համար ամբողջական կենսաձեւ էր: Այդ փոխհարաբերություններում, հասկանալիորեն, կարեւորվում էին տվյալ կրոնում առկա սկզբունքային մոտեցումներն աշխարհիկ իշխանության նկատմամբ: Այս առումով հատուկ հետաքրքրություն են ներկայացնում հոգեւոր եւ աշխարհիկ իշխանությունների փոխհարաբերության աստվածաշնչյան, մասնավորապես, նորկտակարանային մոտեցումները, քանի որ քրիստոնեության տարածմանը զուգահեռ դրանք մուտք էին գործում նորանոր երկրների պետական համակարգեր՝ փոխարինելու տվյալ երկրում առկա հին մոտեցումներին: Նույն երեւույթը տեղի է ունեցել նաեւ Հայաստանում 301 թվականին, ուստի ավելի լավ ընկալելու համար Մեծ Հայքի թագավորությունում Դ.-Ե. դարերում տեղի ունեցող երեւույթները հոգեւոր եւ աշխարհիկ իշխանությունների փոխհարաբերության ոլորտում, նախ անհրաժեշտ է պարզաբանել այդ փոխհարաբերությունների նորկտակարանային ձեւը:

Նոր Կտակարանի առաջին իսկ գլուխներում առկա է ժամանակի հոգեւոր եւ աշխարհիկ իշխանությունների փոխկապակցվածության գաղափարը: Արտահայտվում են մոտեցումներ, որոնք իրենց խոր ազդեցությունն են թողել հետագա դարերի քրիստոնեություն ընդունած երկրների հոգեւոր եւ քաղաքական դասերի փոխհարաբերությունների վրա. «Նոր Կտակարանն ընդունում է քաղաքական իշխանությունների

գոյությունը, որպես անհրաժեշտ կառույցներ, եւ առաջարկում է համապատասխան քրիստոնեական մոտեցում հրեա եւ հռոմեացի ղեկավարների հանդեպ»¹:

Հովհ. ԺԹ. 11 համարում նշվում է, որ հռոմեական կուսակալի իշխանությունը տրված էր ի վերուստ, եւ այն ինչ-որ կերպով պետք է ծառայի Աստվածային ծրագրին: Ղուկասի Ավետարանի երկրորդ գլխում մարգարեություն իրականացման համար նշվում է նաեւ կայսեր գործոնը: Այդ հատվածում երեւում է, որ Աստվածածինը հակասություն չի տեսնում Աստծու զորության եւ կայսեր հրամանին ենթարկվելու մեջ: Հենց Օկտավիանոս Օգոստոսի մարդահամարի հրամանի արդյունքում էր նաեւ, որ Հովսեփը եւ Աստվածածինը Գալիլիայի Նազարեթ քաղաքից գնացին Բեթղեհեմ՝ Դավթի քաղաքը, որտեղ ըստ մարգարեության, պետք է ծնվեր Փրկիչը: Այդպիսով, «Ղուկասը ցույց է տալիս թե ինչպես է կասեր հրամանը նույնիսկ առանց նրա գիտության ծառայում Աստծու նպատակին»²:

Ղուկասի Ավետարանի ծննդյան օրհներգի՝ Բ. 14 համարի՝ Քրիստոսի միջոցով մարդկանց հոգիներին բերված խաղաղություն զուգորդվում էր նաեւ Օկտավիանոս կայսեր միջոցով Հռոմեական տերությունում հաստատված խաղաղությանը, նրա իսկ խոսքերով. «Եւ խաղաղություն բերեցի պետությանը, առանց որեւէ ցեղի մղելու անարդար պատերազմի»³: Ք. ա. 27-ից մինչեւ մեր թվարկության 180-ականները տեւած համեմատական խաղաղ շրջանն Ավետարանի տարածման կարեւորագույն նախադրյալներից մեկը հանդիսացավ:

Մատթեոսի Ավետարանի երկրորդ գլխում ներկայացվում է Հռոմեական կայսրության բարեկամ Հրեաստանի Հերովդես արքայի եւ հրեա քահանայապետերի համագործակցությունը՝ Մեսիայի ծննդյան վայրը պարզելու առիթով: Ըստ Հովսեպոս Փլավիոսի՝ հրեական քահանայապետերից ոմանք Հերովդեսի հետ կապված էին նաեւ քաղաքական կառավարչի պաշտոնի միջոցով, իսկ նրա որդի Արքեղայոսի ժամանակ քահանայապետերին էր վստահված ժողովրդի վրա իշխանությունը⁴: Ռաբունական հասկացողության մեջ Մեսիան հասարակ մարդկային էակ էր, սակայն օծված Աստծու կողմից եւ օժտված բացառիկ կարողություններով: Ըստ այդ վարդապետության՝ Մեսիան պետք է Իսրայելի Դավիթ

¹ M. M. MARGARET, M. Y. FRANCES, The Cambridge History of Christianity, New York, 2008, p. 524.

² C. BRYAN, Render to Caesar. Jesus, the Early Church, and the Roman Superpower, Oxford, 2005, p. 99.

³ S. J. WOOD, The Alter-Imperial Paradigm. Empire Studies and the Book of Revelation, Boston, 2015, p. 96.

⁴ ՏԵՍ W. WHISTON, The Complete Works of Flavius Josephus, Green Forest, 2008, p. 474.

արքայի նման մեծ քաղաքական առաջնորդ լինելը եւ ժառանգելը նրան տրված բոլոր խոստումները⁵։ Նման անձի ի հայտ գալը մարտահրավեր էր Հերովդես Ա.-ի համար, քանի որ, ըստ նախնական պատկերացումների, դեպքերի այդպիսի զարգացումը Հրեաստանի համար կանխատեսում էր Հռոմեական արտոնյալ դասակարգից ազատ եւ բարգավաճ հասարակություն։ Հերովդեսն Օկտավիանոս կայսեր վասալն էր, մի եղոմացի, որը հոր միջոցով հրեականացվել էր, ինչի պատճառով չէր ընդունվում ժողովրդի կողմից⁶։ Հերովդեսը Մատթեոսի երկրորդ գլխում դրսևորում է կայսրական մեղքի, բռնակալության դիմագիծը՝ հանձնարարելով սպանել Բեթղեհեմ քաղաքի երկու տարեկան ու դրանից ցածր բոլոր արու զավակներին։ Այդ քաղաքում էր ծնվել Հիսուս, եւ Հերովդես Ա.-ն այդ ոճրագործությամբ ձգտում էր պահպանել իր իշխանությունը։ Այդ ամենը հակասության մեջ է դրվում Մատթ. Ա. 21 համարի խոստման հետ. «Ծնցի որդի, եւ կոչեսցես զանուն Նորա Յիսուս. զի նա՛ փրկեսցէ զժողովուրդ իւր ի մեղաց իւրեանց»։ այսինքն՝ դատապարտելի է իշխանության պահպանմանը միտված, որեւէ անարդար, առավել եւս ոճրագործ քայլ։

Նոր Կտակարանն իշխանության համար առաջ է քաշում մի կարեւոր գաղափար, որն է՝ ծառայությունը։ Քրիստոսի օրոք կարծիքներ կային, որ նա պետք է վերականգնի ու հզորացնի հրեական թագավորությունը։ Դրա արքայությունում իշխանական դիրքի խնդրանքի առթիվ Հիսուսը օրինակ է բերում առաջին դարի այլ ազգերի իշխանների կառավարումը, քանի որ Իսրայելի թագավորներն ավելի շատ էին շարժվում բարոյական սկզբունքներով, քան հեթանոս տիրակալները։ Դրան հակառակ՝ Քրիստոս ուսուցանում է. «Ո՛չ այնպէս իցէ եւ ի ձերում միջի. այլ որ կամիցի ի ձէնջ առաջին լինել՝ եղիցի ձեր ծառայ» (Մատթ. Ի. 26-27)⁷։ Առաջին դարի համար տիրոջ եւ ծառայի դերերի փոփոխությունը ծայրահեղ երեւույթ էր եւ անգամ մարդկային արժեքի գաղափարակիր ղեկավար անձինք, որ տեսականորեն իրենց ծառաներին համարում էին իրենց հավասար, երբեք չէին անի այն, ինչ Հիսուսն արեց⁸։ Այդ գաղափարը

⁵ Տե՛ս G. W. BROOMILEY, The International Standard Bible Encyclopedia, Michigan, 1986, p. 332.

⁶ Տե՛ս B. PIXNER, Paths of the Messiah and Sites of the Early Church from Galilee to Jerusalem, San Francisco, 1991, p. 4.

⁷ Հ. Յ. ԶՕՀՐԱՊԵԱՆ, Աստուածաշունչ մատեան Հին եւ Նոր Կտակարանաց, Վենետիկ, 1805, էջ 1657։ Աստվածաշնչայան բոլոր մեջբերումները կատարել ենք վերոնշյալ հրատարակությունից։

⁸ Տե՛ս Վ. Ա. ՔԻՆԵՐ, Աստվածաշունչ՝ հենքի մեկնություն. Նոր Կտակարան, Երեւան, 2004, էջ 107։

համապատասխանում էր նաեւ Պլատոնի՝ կատարյալ պետության մասին պատկերացմանը, ըստ որի ղեկավարը չպետք է կենտրոնանար իր անձնական շահի վրա, այլ պետք է աշխատեր ի սեր ընդհանրական շահի՝ իր ենթակայության ներքո գտնվող մարդկանց կյանքն ավելի լավը դարձնելու համար⁹:

Աշխարհիկ եւ հոգեւոր իշխանությունների փոխհարաբերության մասին Նոր Կտակարանյան ամենահայտնի հատվածը կայսրին տրվելիք տուրքի մասին զրվագն է. «Տո՛ւք զկայսեր՝ կայսեր, եւ զԱստուծո՛յ Աստուծոյ» (Մատթ. ԻԲ. 21): Հայ Եկեղեցու ավանդական մեկնության համաձայն, մարդը կազմված լինելով հոգուց եւ մարմնից պարտականություններ ունի Աստծու եւ պետության առջեւ. «հետեւաբար, մարմնով ծառայեք թագավորներին, ովքեր Աստծուց կարգված են... իսկ հոգով՝ աստվածպաշտությամբ, ծառայեք Աստծուն»¹⁰: Ավետարանական հատվածը երկկողմանի շեշտվածությամբ նման է Առակաց գրքի պատգամին. «Երկիր յԱստուծոյ որդեակ՝ եւ ի թագաւորէ. եւ ի միոջէ ի նոցանէ մի՛ ապստամբիցես: Զի՛ յանկարծակի պահանջիցեն զամպարիշտս. եւ զպատուհաս երկոցունց ո՛վ ծանիցէ՞» (Առակք ԻԴ. 21-22): Ըստ Աստվածաշնչյան համապատկերի, Իսրայելի իրական եւ գերագույն արքան համարվում է Աստված, եւ Հիսուս հաստատում էր այդ սկզբունքը, որ ո՛չ կայսրը, եւ ո՛չ այլ կայսերական կառավարիչ չէր կարող Իսրայելի ժողովրդի իրական տերը լինել¹¹: Քրիստոս, ցույց տալով մետաղադրամի վրա կայսեր պատկերը, պատվիրում է այն տալ տիրակալին, որովհետեւ այն նրան է պատկանում (Նոր Կտակարանում իրական գանձ համարվում է ոչ թե նյութականը, այլ մարդկային էության բարձրագույն արժեքը): Ապա նայելով ժողովրդին, ասում է՝ իսկ Աստծունը տվեք Աստծուն, քանի որ եթե մետաղադրամի վրա կար կայսեր պատկերը ու այն պատկանում է նրան, ապա մարդկանց վրա զրված է Աստծու պատկերը. «Եւ արա՛ր Աստուած զմարդն ի պատկեր իւր» (Ծննդ. Ա. 27) եւ, մարդիկ պատկանում են Աստծուն:

Մատթեոսի ԺԲ. գլխում մարդկային արժեքն ավելի վեր է բարձրացվում, քան օրենքը, քանի որ օրենքն էր մարդկանց համար ստեղծված,

⁹ ПЛАТОН, Государство, Москва, 1999, стр. 99.

¹⁰ Հովհաննես Ծործորեցի, Մեկնություն Մատթեոս Ավետարանի, Պրակ Բ., էջմիածին, 2010, էջ 151:

¹¹ S. R. A. HORSLEY, Jesus and Empire. The Kingdom of God and the New World Disorder, Minneapolis, 2003, 99.

եւ ոչ հակառակը, եւ այն պետք է ծառայի մարդկային կյանքի համար. «Յիսուս երբեք օրէնքի հակասող կամ օրէնքը ջրող դիրքի մէջ չի մտնել. այլ միշտ իր ունկնդիրներուն ուշադրութիւնը կը դարձնէ դեպի օրէնքի ուղիղ ըմբռնումը, եւ մեկնաբանութիւնները կը դարձնէ դեպի օրէնքի ոգիին ճանաչումը. որովհետեւ ոգին չհասկցուած օրէնքը բեռ է»¹²: Օրենքը Նոր Կտակարանում ներկայացվում է որպէս արտաքին ուժ մարդկային հարաբերությունների ձեւավորման գործում, եւ շեշտը դրվում է օրենքի՝ ավելի խորին սկզբունքների վրա, որոնք էին՝ արդարությունն ու սերը, եւ դրանցով առաջին հերթին պետք է առաջնորդվեր հասարակությունը:

Հռոմ. ԺԳ. 1-7 հատվածում կոչ է արվում հնազանդ լինել իշխանություններին, քանի որ իշխանությունները համարվում են Աստծու կողմից կարգված: Պատգամվում է լինել օրինավոր քաղաքացի, կատարել բարի գործեր եւ զգուշացվում է հակառակ պարագայում սպասվող դատաստանի մասին: Սակայն այդ սպասվող պատժի վախը չէ, որ պետք է լիներ օրինավորության երաշխիքը, այլ խղճմտանքը, ըստ որի՝ սահմանված կարգով աշխարհիկ իշխանությունը պետք է ցուցաբերվեր հարգանք, վճարվեր հարկ եւ կատարվեր քաղաքացիական պարտքը: Այդ կերպով. «կանոնակարգվում են հասարակության ներսում դասերի ու դասակարգերի փոխհարաբերությունները»¹³: Որոշ մասնագետների կարծիքով այս հատվածն առաջին դարի բազում վտանգների առջեւ կանգնած քրիստոնյաների գոյապահպանությունը միտված ռազմավարության արդյունք է¹⁴: Սակայն Պողոս առաքյալի նամակների ընդհանուր դիտարկումը ցույց է տալիս, որ այդ մոտեցումը պետության հանդեպ ունեցած գաղափարների եւ հավատքի արտացոլումն է: Պողոս առաքյալի համար պետությունն Աստծու կողմից տրված պարզեւ-հաստատություն էր, որի նպատակն էր պաշտպանել եւ կարգ ու կանոն հաստատել մարդկանց համար, հակառակ դեպքում՝ ամեն մեկը կարող էր ոչնչացնել իր հարեւանին: Նրա համար չկար նաեւ բաժանարարություն Աստծուն ծառայելու եւ պետությանը ծառայելու միջեւ. «անձը կարող է ծառայել պետությանը՝ հետեւելով Քրիստոսին»¹⁵:

¹² Բ. ԵՂԻԱՅԵԱՆ, Քննական պատմություն Սուրբգրական ժամանակներու, Գիրք Դ., Անթի-լիաս, 1974, էջ 840:

¹³ Վ. ԲԱՐԻՈՒԳԱՐՅԱՆ, Աստվածաշնչական Հայաստան, Երեւան, 2005, էջ ւր584:

¹⁴ Տէս M. G. BARCLAY, The Gospel of Matthew in its Roman Imperial Context, London, 2005, p. 76.

¹⁵ S. E. PORTER, Empire in the New Testament, Oregon, 2011, p. 12.

Միեւնույն ժամանակ Նոր Կտակարանն աշխարհիկ իշխանությանը պատգամում է սահմանվածից ավել հարկեր չգանձել, նեղություն չպատճառել ժողովրդին, չզրպարտել երկրի քաղաքացիներին եւ բավականաւ այն վարձով, որ տրվում է պետության կողմից (Ղուկ. Գ. 12-15): Գործք Ե. 29-ում Պետրոս առաքյալը հրեական քաղաքական խմբավորումների, իշխանավորների, ծերակույտի եւ քահանայական դասի առջեւ, նրանց պահանջին չենթարկվելու պարագայում ասում է. «Հնազանդել պարտ է Աստուծոյ առաւել քան մարդկան»: Ղուկաս Ավետարանիչն այս դրվագում ներկայացնում է ատյանում առաքյալների դեմ կանգնած հրեական կառավարական հաստատությունը, ուր առկա պատկերացումներին հակառակ էին գործել առաքյալները¹⁶: Այսպիսով, քրիստոնյաներից պահանջվում էր հնազանդվել տիրող իշխանություններին, որովհետեւ դրանք համարվում էին Աստծու կողմից հաստատված, սակայն քրիստոնյաներից չէր պահանջվում ենթարկվել այն հրամաններին, որոնք դեմ էին Աստծու օրենքներին¹⁷, քանի որ, թեպետ, իշխանությունները կարգված էին համարվում Աստծու կողմից, սակայն դրանք ավելի բարձր չէին, քան դրանք Կարգողը:

Գործքի ԻԵ. գլխում Պողոս առաքյալը դատ իրականացնելու համար դիմում է կայսրին, որ նա հաստատի արդարությունը: Հռոմեացիներին ուղղված իր նամակում (ԺԳ. 1) առաքյալը գրում է, որ այդ իշխանությունն Աստծուց է կարգված, իսկ Պետրոս առաքյալն իր առաջին ընդհանրական նամակի Բ. 1 համարում թագավորին ներկայացնում է, որպէս բարձրագույն հեղինակություն ունեցող անձի, որին ժողովուրդը պետք է հնազանդվի: Հոգեւոր առաջնորդի համար Տիմոթեոսին ուղղված առաջին նամակի Գ.-Ե. գլուխներում ասվում է, որ պետք է անարատ վարք ունենա, լինի ճշմարիտ վարդապետության կրող եւ այդ ուսուցանող, չլինի փողասեր կամ բռնացող, ժողովրդին պետք է ընդունի ինչպէս իր ընտանիքի անդամների եւ լինի լավ վերակացու: Այսպիսով, Աստծուց կարգվելով, աշխարհիկ առաջնորդը ժողովրդի համար պետք է հաստատեր արդարություն եւ ապահովության միջոցով ֆիզիկական խաղաղություն, իսկ հոգեւոր առաջնորդը խաղաղությունը պետք է տարածեր մարդկանց հոգեւոր կյանքում: Այդ կերպով ձեւավորվում

¹⁶ S^c J. S. McLAREN, Power and Politics in Palestine. The Jews and the Governing of their Land 100 BC-AD 70, England, 1991, p. 107.

¹⁷ Տէս Ա. Զ. ՊՅՍԱՃԵԱՆ, Մեկնութիւն Նորոյ Կտակարանի, Կոստանդնուպոլիս, 1891, էջ 262:

էր Աստված, Թագավոր, հոգեւոր առաջնորդ եւ ժողովուրդ սանդղակը, որը քրիստոնեութիւն ընդունող շատ երկրների համար ապահովելու էր կենտրոնացված իշխանությամբ հզոր պետութիւն:

Նոր Կտակարանը, անկախ ժամանակի հասարակական կարգերից, պատգամում է հավասարութիւն, որովհետեւ Քրիստոսին հավատացող ամեն մի անձ ներկայացվում է որպէս մեծ ընտանիքի մի անդամ: Գաղատացիներին ուղղված նամակում (Գ. 28) ասվում է. «Զիք խտիր, ոչ հրէի, եւ ոչ հեթանոսի. ոչ ծառայի, եւ ոչ ազատի. ոչ արուի, եւ ոչ իգի»: Հատկաժողովում է աշխարհիկ իշխանության կողմից հասարակութեան շերտավորման խորացմանը եւ պատգամում է ուժեղներին գործել ի շահ թուլերի, ինչը չսված բան էր մի հասարակութիւնում, որտեղ դեպքերի ընթացքը որոշվում էր բարձր կարգավիճակ ունեցող մարդկանց շնորհիվ եւ նրանց օգտին: Այդ համարում կոչ է արվում ազգային, ընկերային եւ սեռական հավասարութեան, որ հունահռոմեական աշխարհի առանցքային խտրականութիւններն էին¹⁸: Առաջին դարում, Նոր Կտակարանում նշվող այս խտրականութիւնները, միայն հարյուրամյակներ անց ընդհանուր կերպով հաղթահարվեցին զարգացած պետութիւններում, մինչդեռ քրիստոնեական համայնքն առաջին դարում իր մեջ միավորում էր մարդկային այդ բոլոր խմբերը եւ համայնքի ներսում գործում էր հավասարութեան, փոխօգնութեան ու ներուժի համաշափ բաշխման սկզբունքը: Ձեւավորվում էին նոր հասարակական հարաբերութիւններ. «անօթեւանների եւ աղքատների համար քրիստոնեութիւնն առաջարկում էր թե՛ բարեգործութիւն, թե՛ հույս, նորեկների եւ օտարների համար հաստատում էին կապեր, որբերին եւ այրիներին շնորհվում էր նոր, մեծ ընտանիքի զգացողութիւն, իսկ այն անձանց, ովքեր ցեղային պայքարի բռնութեան զոհ էին դարձել, առաջարկվում էր համերաշխութիւն՝ ընկերային նոր հիմքի վրա»¹⁹: Եթե հաշվի առնենք, որ Հռոմեական կայսրութիւնում ապրում էին մոտ 6 միլիոն ստրուկներ, իսկ կայսրութեան սրտում՝ Իտալիայում, ստրուկները կազմում էին բնակչութեան 20-30 տոկոսը²⁰, դրան գումարած 60 միլիոնանոց կայսրութեան բնակչութեան մոտ կեսը կազմող կանայք²¹, ապա պարզ է դառնում, թե ինչպիսի դեր է խաղացել նորկտակարանյան հավասարութեան սկզբունքը քրիստոնեութեան տարածման

¹⁸ S. P. OAKES, *Rome in the Bible and the Early Church*, Buckinghamshire, 2002, p. XV.

¹⁹ W. CARTER, *Matthew and Empire. Initial Explorations*, Oregon, 2001, p. 51.

²⁰ S. S. R. JOSHEL, *Slavery in the Roman World*, Cambridge, 2010, p. 8.

²¹ Նկատի է առնվում իգական սեռը:

եւ տվյալ դասակարգերի նկատմամբ կայսերական քաղաքականության փոփոխության գործում:

Հայտնութենական²² ավանդույթի կրողներն առաջինից երրորդ դարերում հակասություն էին դնում Աստծու մարդկանց եւ Աստծուն հակառակ «աշխարհի» իշխանության միջեւ: Այդ ավանդությունը քննադատաբար էր վերաբերվում պետությանը: Նման դրվագներ կարելի է տեսնել Հովհաննեսի Հայտնության գրքում, սակայն այդ ավանդությունը ծագել էր մինչեւ քրիստոնեությունը, եւ նման հատվածների կարող ենք հանդիպել նաեւ Դանիելի մարգարեության մեջ: Ըստ մի տեսակետի, Հայտնության գրքում նկարագրվող գազանը եւ Բաբելոն քաղաքը խորհրդանշել է Հռոմեական կայսրությունը, որն այդ գրքում հանդես է գալիս որպես Քրիստոսի հետեւորդների մարդասպան թշնամի²³: Հռոմեական կայսրությունն այն տարածքն էր, որում ձեւավորվում, աճում եւ զարգանում էր քրիստոնեական համայնքը, եւ որտեղ առաջին դարի ընթացքին գրի են առնվել նորկտակարանյան գրքերը: Ուստի, հենց այդ պատմական համապատկերում պետք է ուսումնասիրել նորկտակարանյան մոտեցումները հոգեւոր եւ աշխարհիկ իշխանությունների վերաբերյալ: Պատմականորեն հզոր Բաբելոն քաղաքը Հայտնության գրքի գրության ժամանակ արդեն իսկ գոյություն չուներ, ուստի անիմաստ կլիներ միջագետքյան քաղաքի կործանման մասին գրելը: Դրա ճիշտ նշանակությունը հասկանալու համար մենք պետք է անդրադառնանք Աստվածաշնչում այդ անվան առաջին գործածությանը: Ծննդոց ԺԱ. գլխում նկարագրվում է Բաբելոնյան աշտարակաշինության դրվագը, որի նպատակն էր մինչեւ երկինք հասնելը եւ մարդու պաշտամունքի առարկա դառնալը: Հռոմեական կայսրությունում առաջին դարերի ընթացքում քրիստոնեության մեծագույն խնդիրներից մեկը հենց կայսեր պաշտամունքն էր, քանի որ քրիստոնյաները կարող էին պաշտել միայն Աստծուն, ինչի պատճառով էլ շատերը հալածանքների եւ մահվան էին դատապարտվում: Հայտնության գրքի ԺԷ. 6 համարը. «արբեցեալ յարենէ սրբոց՝ եւ յարենէ ամենայն

²² Հայտնություն տերմինը նշանակում է բացահայտել մի բան, որը մինչ այդ հայտնի չի եղել: Քրիստոնեության պատմության մեջ այն նշանակել է Աստծու կամքի արտահայտում: Տե՛ս E. FERGUSON, Encyclopedia of Early Christianity, New York, 1998, p.982. Այն կապվել է վախճանաբանության վարդապետության հետ, ըստ որի աշխարհի իշխանությունը մինչ կործանումը ժամանակավորապես կենտրոնանալու է չարի ձեռքում, որի կործանումից հետո հաստատվելու է ամեն տեսակ արատավորումից զերծ գալիք թագավորությունը: Տե՛ս Ա. Ռ. ԳԱՅԱՆ, Նոր Կտակարանի ընդհանուր ներածություն, Հայաստան, 2003, էջ 131:

²³ Տե՛ս M. G. BARCLAY, The Gospel of Matthew in its Roman Imperial Context, p. 28.

վկայիցն» այդ հալածանքների արձագանքն է, ինչի պատճառով արտահայտվում է բացասական դիրքորոշում: Այս գիրքը վառ կերպով դեմ է արտահայտվում աշխարհիկ իշխանական համակարգում անհատի պաշտամունքի որեւէ դրսեւորման:

Այսպիսով, պատմական եւ աստվածաշնչյան շարակարգի լույսի ներքո մեզ հետաքրքրող խնդրի ընդհանուր պատկերի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ Նոր Կտակարանը, որպես առաջին դարում ձեւավորվող Եկեղեցու առաջնորդող հիմնավոր սկզբունքների ամբողջություն, ավանդում է հոգեւոր եւ աշխարհիկ իշխանությունների հարաբերությունների իր մոտեցումները: Ըստ դրա, պետությունը որոշում է այն համակարգը, որում ապրում է հասարակությունը, հեռու պահում այն քաոսից, ապահովում է խաղաղություն, անվտանգություն, կարգ ու կանոն, իսկ հոգեւոր դասը գործում է հավատացյալ անձի եւ համայնքի դժվարըմբռնելի եւ փոփոխական իրականության հասկացության համար: Դա ընգրկում է մարդու դերը, նպատակը այս աշխարհում, հարաբերությունը իր նմանի եւ իշխանությունների հետ, գաղափարը, թե որտեղից է այն գալիս, ինչ է այն, եւ ինչպես է այն կիրառվում. հնազանդությունը, պարտականությունները, բարոյականությունը՝ ճշմարիտի եւ սխալի ընտրությունը եւ կյանքի էական հավատքային հիմնավոր այլ գործոններ: Նշմարվում է ապագա քրիստոնեական երկրների աստիճանական կառուցվածքը: Նոր Կտակարանի համաձայն, աշխարհիկ իշխանությունը չպետք է իր դիրքի պահպանման համար վնասի այլոց, չպետք է դիտարկի իրեն տրվածը՝ որպես արտոնություն, այլ ընդունի այն որպես ծառայություն, չպետք է չարաշահի իր գործառույթները, չպետք է միտվի անձնապաշտության, իսկ հոգեւոր իշխանությունը հասարակության մեջ պետք է արթուն պահի մի մեծ ընտանիքի պատկանելիության եւ Աստծու ու պետության առջեւ սրբազան պարտքի զգացողությունը: Նման հարաբերությունների պարագային միայն կարող են գործել հավասարությունը եւ արդարությունը:

РЕЗЮМЕ

В статье предпринята попытка исследовать взаимоотношения светских и духовных властей в I веке Р. Х., а также представить новозаветную точку зрения по этому вопросу, согласно которой запрещается наносить вред другим

людям для сохранения власти, исключая всякое проявление культа личности и дискриминации: законы должны употребляться во благо людей, не приемлемо злоупотребление служебным полномочием, а служение Богу и государству не должны быть противопоставлены друг другу. В раннехристианских общинах видны практически применимые принципы, которые несколько веков до этого были лишь идеалистическими идеями, а позже во многих государствах стали всеобщей реальностью. В результате исследования Евангелий, Деяний Апостолов, апостольских писем и книги Откровения мы выявили те важные принципы, на основе которых в последующих веках в странах, принявших христианство, сформировались иерархическая структура и взаимоотношения между Церковью и государством.

SUMMARY

In the article, we attempt to study the relationship between the spiritual and secular authorities in the 1st century AD in the historical and biblical context, as well as the New Testament approaches on them, according to which it is impermissible to put ordinary people in danger for keeping the power, as well as the manifestation of a person's cult and discrimination should be ruled out. Laws should be applied for the welfare of people and not the other way around. Service to God and the state should be made without juxtaposing them and privileges shouldn't be abused. In the early Christian communities, one can find practically applicable principles, which centuries ago were considered as purely idealistic ideas and later, in many states they were turned into universal reality. Studying the Gospels, Acts of the Apostles, Apostolic letters and the Book of Revelation, we have found important principles, on the basis of which countries that adopted Christianity shaped the Church-state relationships and hierarchical structures in later centuries.